

BOGNÁR BETTINA

A nemzetközi együttműködés jelentősége a szervezett bűnözés elleni fellépés során

A szervezett bűnözés arra „szakosodott”, hogy illegális tevékenységeivel, illegálisan szerzett vagyonával érvényesüljön a társadalom legálisan működő részeiben.

A szervezett bűnözés nemzetközi jellege azt jelenti, hogy a bűnszervezetek képesek kapcsolatokat kiépíteni nemzetközi szinten, határokon átívelően is.¹ Előfordul az is, hogy különböző országok bűnszervezetei összefognak egymással, hogy még hatékonyabban tudják megszervezni működésüket. Ezért „*a szervezett bűnözés elleni fellépés hatékonysága mindenekelőtt attól függ, hogy nemzetközi szinten megvan-e az egységes politikai akarat a szervezett bűnözés visszaszorítására*”².

A továbbiakban a nemzetközi együttműködés kínálta lehetőségeket mutatom be, az ENSZ által 2012 októberében megjelentetett kiadvány rövid ismertetésével.

¹ Gondoljunk csak az illegális drogereskedelemlre. Jelenleg a világon a heroinfogyasztás (kb. évi 340 tonna), és a lefoglalt heroin mennyisége alapján úgy becsülik, hogy évi 430–450 tonna heroin kerül a globális piacra. Ebből nagyjából 380 tonnát állítanak elő afgán ópiumból, amelynek szinte az egésze (375 tonna) világszerte piacokra kerül az Afganisztánnal szomszédos országokon át vezető útvonalakon. A legjelentősebb heroinkereskedelmi útvonalak a balkáni és északi útvonalak, amelyek összekötik Afganisztánt Oroszországgal és Nyugat-Európával. A balkáni útvonal áthalad Iránon, Törökországon, Görögországon és Bulgárián a délkelet-európai piacoktól a nyugat-európai piacokig (kb. évi húszmilliárd dollár értékű áruval), az északi útvonal főként Tádzsikisztánon és Kirgizisztánon (vagy Üzbegisztánon, vagy Türkmenisztánon) át vezet Kazahsztánba és Oroszországba (a piac nagyságát évi tizenhárommilliárd dollárra becsülik). A világ kokainfogyasztását 2008-ban 470 tonnára becsülték, amelynek értéke kb. 88 milliárd dollár volt. A világ kokainfogyasztásának nyolcvan százalékát az észak-amerikai és európai területek adják. Az észak-amerikai piacra a kokaint főként Kolumbiából szállítják, először Mexikóba és Közép-Amerikába tengeri útvonalakon, majd onnan tovább szárazföldön az Egyesült Államokba és Kanadába. <http://www.unodc.org/unodc/en/drug-trafficcking/index.html>. Ilyen hatalmas mennyiségű kábítószer mozgatása pontos és precíz szervezést igényel, amíg azok az előállítótól eljutnak a fogyasztóig: országhatárokon keresztül szárazföldi, vízi, légi járműveken szállítják a célig.

² Bárd Károly: Szervezett bűnözés. A büntülözés és az igazságszolgáltatás nemzetközi összehangolása. Börtönügyi Szemle, 1995/4., 1. o.

Kezdetek

Az ENSZ a határokon átnyúló, így nemzetközivé vált bűnözési formákkal az 1980-as évek közepén kezdett elfoglalkozni. 1988-ban fogadták el a *Kábítószerek és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni egyezményt*³, amely szerint a részes államoknak – alkotmányos elveiknek és jogrendjük alapelveinek fenntartásával – a 3. cikkben megállapított kábítószerral kapcsolatos bármely bűncselekmény elkövetésére irányuló szervezetben való részvételt, szervezkedést és az ilyen elkövetés elősegítését, megkönnyítését bűncselekménnyé kell nyilvánítaniuk. A részes feleknek továbbá biztosítaniuk kell azt is, hogy a hatáskörrel felruházott bíróságok és más illetékes hatóságok figyelembe vehessék azokat a körülményeket, amelyek a 3. cikk 1. bekezdése szerinti bűncselekmények elkövetését különösen súlyossá teszik: ha a bűncselekmény elkövetésében szervezett bűnözői csoport vesz részt, amelyhez az elkövető tartozik, vagy ha a bűncselekmény elkövetőjének tevékenysége más nemzetközi szervezett bűnözői csoporthoz kapcsolódik.⁴

1994-ben az ENSZ tagállamainak miniszterei Nápolyban tartottak konferenciát. Az itt elfogadott ajánlás (*Naples Political Declaration and Global Action Plan against Organized Transnational Crime*) azt a felismerést mutatja, hogy a szervezett bűnözés elleni összehangolt fellépést nem lehetett tovább halogatni. A szervezett bűnözés gyors növekedése és földrajzi szétterjedése – mind nemzeti, mind nemzetközi szinten – aláássa a gazdasági fejlődés folyamatát, fenyegeti az emberi jogokat és alapvető szabadságokat. A határon átnyúló szervezett bűnözés jelentős aggodalomra ad okot minden államban, ezért a nemzetközi közösség határozott választát követeli meg. Elkerülhetetlenné vált a határokon átnyúló szervezett bűnözés felmérése és rendszeres figyelemmel kísérése. Az ajánlás deklarálta, hogy a nemzetközi közösségnek ki kell alakítania a szervezett bűnözés általánosan elfogadott koncepcióját, amely alapul szolgálhat nemzeti szinten a hatékonyabb válaszok és a nemzetközi együttműködés kidolgozásának is. Szükségesnek tartották a szervezett bűnözés átfogó jogi definíciójának kialakítását. Ennek elfogadásáig pedig ismérveket fogalmaztak meg a szervezett bűnözésre (szervezett csoport, amely bűncselekményeket követ el; hierarchikus vagy személyes kapcsolat, amely lehetővé teszi a vezetőknek a csoport irányítását;

³ United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988.

⁴ United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988. Article 3. 1. c) iv., Article 3. 5. a)–b). http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

erőszak, megfélemlítés és korrupció alkalmazása haszonszerzés céljából; a képesség, hogy tevékenységi körüket újabakkal bővítsék, akár határokon átvéve; és más nemzetközi bünszervezetekkel történő együttműködés). A konferencia felhívta a figyelmet arra is, hogy törekedni kell a szervezett bűnözésre vonatkozó megfelelő jogalkotási módszerek és megelőzési stratégiák fejlesztésére, a jogszabályok összehangolására, szorosabb együttműködést kell kialakítani a tagállamok nyomozati, ügyészégi és bírósági szervei között.⁵

A palermói egyezmény

Ennek szellemében született meg 2000-ben a palermói egyezmény⁶ (a továbbiakban: egyezmény), amely a nemzetközi szervezett bűnözés ellen irányul. Később az emberkereskedelemmel⁷, az embercsempészettel⁸, és a fegyverkereskedelemmel⁹ kapcsolatos kiegészítő jegyzőkönyveket fogadtak el.

Az egyezmény meghatározza a szervezett bűnözői csoport fogalmát: olyan három vagy több főből álló strukturált csoport, amely bizonyos ideje fennáll, összehangoltan működik egy vagy több, az egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve. A strukturált csoporton olyan csoportot értenek, amely nem véletlenszerűen, alkalmasszerűen jött létre bűncselekmény azonnali elkövetésére, és nem szükséges, hogy tagjainak pontosan meghatározott szerepük legyen, állandó tagsága, vagy fejlett szervezeti felépítése legyen. Súlyos bűncselekménynek pedig a legalább négyévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény minősül.¹⁰ Az egyezmény tehát konkrétan nem nevezi meg a súlyos bűncselekményeket, hanem elég széles keretet jelöl meg, így gyakorlatilag bármilyen négyévi szabadságvesztéssel vagy súlyosabban büntetendő bűncselekmény beletartozhat ebbe a kategóriába, ha az elkövetése szervezett bűnözői csoportorhoz

⁵ <http://www.imolin.org/imolin/naples.html>

⁶ United Nations Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC)

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

⁷ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children.

⁸ Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air.

⁹ Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their parts and Components and Ammunition.

¹⁰ UNTOC Article 2 a)–c).

köthető és nemzetközi jelleggel bír. Nemzetközi bűncselekménynek akkor minősül egy bűncselekmény, ha több országban követik el, vagy egy országban követik el, de előkészülete, tervezése, irányítása és ellenőrzése túlnyomórészt másik országban történik, vagy olyan szervezett bűnözői csoport felelős érte, amely több államban fejti ki tevékenységét, vagy hatásai másik államra nézve is súlyosak.¹¹

A palermói egyezmény az első globális eszköz a szervezett bűnözés ellen, amely ezzel kapcsolatos büntetőjogi fogalmakat tartalmaz. Az egyezményben részes államoknak kötelezettségük, hogy bűncselekménnyé nyilvánítsák a következő két bűncselekményt, vagy egyiküket szándékos elkövetés esetén:

1. megállapodást egy vagy több személlyel, közvetlen vagy közvetett, pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére irányuló, súlyos bűncselekmény elkövetésében, amely – ahol azt a hazai jog megköveteli – magában foglalja a résztvevők egyikének a megállapodás teljesítése érdekében tett cselekményét, vagy magában foglal egy szervezett bűnözői csoportot;
2. olyan személy magatartását, aki a szervezett bűnözői csoport céljának és bűnös tevékenységének ismeretében, vagy az adott bűncselekmény elkövetésére irányuló szándékának tudatában aktívan részt vesz a szervezett bűnözői csoport bűnös tevékenységeiben vagy a szervezett bűnözői csoport egyéb tevékenységeiben annak tudatában, hogy részvétele hozzájárul a leírt bűnös cél eléréséhez.

Továbbá bűncselekménnyé nyilvánítandó a szervezett bűnözői csoport részvételével megvalósuló súlyos bűncselekmény elkövetésének szervezése, irányítása, elősegítése, támogatása, lehetővé tétele, tanácsokkal segítése.¹² Ezeknek a követelményeknek a magyar jogalkotó a Btk. általános részi „bűnszervezet” fogalmának és a „Bűnszervezetben részvétel” különös részi tényállásának megalkotásával próbált eleget tenni.

Az egyezmény rendelkezéseket tartalmaz egyebek között a bűncselekményből származó jövedelmek tisztára mosásának bűncselekménnyé nyilvánításáról, a pénzmosás elleni küzdelemmel kapcsolatos intézkedésekről; a korrupció bűncselekménnyé nyilvánításáról és az ellene történő fellépésről; a jogi személyek felelősségéről; a büntetőeljárás kérdésekről (joghatalóság, tanúvédelem, különleges nyomozati eszközök alkalmazása); elközbásról; nemzetközi együttműködésről (kiadatás, kölcsönös jogsegély, büntetőeljárás át-

¹¹ UNTOC Article 3. 2. a)–d).

¹² UNTOC Article 5. 1.

adása, közös nyomozások, büntügyi együttműködés); a szervezett bűnözésre jellemző információk gyűjtéséről, cseréjéről, elemzéséről, képzésekről; és a részes államok konferenciájáról.

A szervezett bűnözés elleni nemzetközi fellépés legújabb fejleménye

Az ENSZ maga is történelmi lépésnek tekinti az egyezmény megszületését, amely 2003-ban lépett hatályba. Az egyezmény 32. cikkének értelmében az aláíró államok megállapodtak, hogy újabb értekezleteket tartanak annak érdekében, hogy javítsák a tagállamok szervezett bűnözés elleni fellépését, valamint elősegítsék és áttekintsék az egyezmény kivitelezését. Azóta hatszor találkoztak, a legutóbb 2012. október 15–19. között Bécsben.¹³ Ezen a találkozón mutatták be az ENSZ legújabb kiadványát, amely a szervezett bűnözés elleni küzdelem egyik alapul szolgáló eszköze kíván lenni a bűnüldöző hatóságok eszköztárában. A *Digest of Organized Crime Cases* (a továbbiakban: DOCC)¹⁴ célja, hogy a szervezett bűnözés ellen jól működő gyakorlatokat bemutassa és előmozdítsa a palermói egyezmény és a kiegészítő jegyzőkönyvek teljesítését a gyakorlatban. A DOCC a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kriminalizációs, nyomozási, ügyési és más jogi tapasztalatokat mutat be, több mint kétszáz összegyűjtött jogeset segítségével. A kidolgozásában több mint ötven szakértő vett részt.

*„A szakemberek tudásának megosztása olyan hatékony eszköz, amely segíti a palermói egyezmény implementációját és – általánosságban véve – a büntető igazságszolgáltatás választását a szervezett bűnözésre. Erre tekintettel az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bünnmegelőzési Hivatala (UNODC) a kolumbiai és olasz kormányokkal, valamint az Interpollal együttműködve eldöntötte, hogy szakértők (bűnüldöző hatóságok szakemberei, ügyészek és bírák) segítségét kéri, hogy megosszák tapasztalataikat és benyomásaikat a szervezett bűnözésről.”*¹⁵ Ennek eredményeképpen született meg a DOCC. A kiadvány hat témakörre osztva mutatja be a szervezett bűnözés elleni fellépés során a különböző országokban alkalmazott eszközöket, tapasztalatokat.

¹³ <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/CTOC-COP.html?ref=menuside>

¹⁴ http://www.unodc.org/documents/organized-crime/EnglishDigest_Final301012_30102012.pdf

¹⁵ A Yury Fedotov, az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bünnmegelőzési Hivatalának igazgatója által írt előszó. DOCC, VII. o.

Az egyes államok szervezett bűnözés ellen irányuló büntetőjogi szabályozása

A DOCC sem nyújt általános definíciót a szervezett bűnözésre, ehelyett az összegyűjtött esetek és szakértők véleménye alapján mutatja be, hogy a különböző helyi jogszabályok és gyakorlatok miként vélekednek a szervezett bűnözés fogalmáról. Az ügyek a bűncselekmények két fő kategóriájára vonatkoznak. Egyrészt olyan bűncselekményekre, amelyek a bünszervezetek létezésével, fennállásával kapcsolatosak (részvétel a szervezetben, korrupció, pénzmosás). Másrészt a „végső bűncselekmények” változatos sorára, amelyek közvetlen anyagi előnyt jelentenek a szervezet számára [kábitószerek-kereskedelem, fegyverkereskedelem, emberkereskedelem, embercsempészet, csempészet, pénzhamisítás, számítástechnikai rendszer és a számítástechnikai adatok hozzáférhetősége, sértetlensége és titkossága elleni bűncselekmények (*cybercrime*), okirat-hamisítás, csalás, kulturális javak illegális kereskedelme, kalózkodás, környezeti bűncselekmények, adóelkerülés, pénzügyi bűncselekmények, és más közigazgatás ellen irányuló bűncselekmények].¹⁶ Ezek között vannak olyan új típusú bűncselekmények (*cybercrime*, környezeti bűncselekmények, kulturális javak elleni bűncselekmények), amelyek nemrégiben váltak a szervezett bűnözés új kategóriáivá. Az új típusú bűncselekmények pedig speciális nyomozati technikákat, és szakutadást igényelnek; ezért is hasznos a nyomozások során tapasztaltak és az elért eredmények megosztása.

A szervezett bűnözés elleni fellépést néhány ország jogrendszere úgy oldotta meg, hogy komplett rendszert alakított ki speciális normákból, külön jogszabálycsomagba foglalva, egyedüli alkalmazhatósággal; más jogrendszerekben viszont a vonatkozó rendelkezések különböző törvényekben (amelyeknek alkalmazási területük is eltér) elszórtan található, annak ellenére, hogy minden intézkedés egyformán alkalmazható a szervezett bűnözés minden formájára. Vannak olyan intézkedések, amelyek különösen jelentősek a szervezett bűnözés elleni fellépés során (mint például a lehallgatás), de ezek a büntetőeljárásban egyébként általánosan alkalmazhatók; így nem kaptak külön szabályozást a szervezett bűnözéssel kapcsolatos törvényekben.¹⁷

A szervezett bűnözés ellen irányuló nemzeti jogszabályokban a megelőzés és a büntető igazságszolgáltatás eszközeinek alkalmazhatósága gyakran

¹⁶ DOCC 21. pont, 7. o.

¹⁷ DOCC 30. pont, 11. o.

meghatározott bűncselekmény-kategóriákra korlátozódik. Az ilyen államok jogszabályai felsorolják azokat a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekményeket, ezáltal meghatározzák a szabályok alkalmazási körét. A listarendszer akkor is használható, amikor a különleges intézkedések összhangban vannak a palermói egyezmény által ajánlottakkal – olyan intézkedések, amelyeket a konvenció stratégiájának fényében minden bűnözőcsoport részvételével elkövetett bűncselekményre kötelező érvénnyel alkalmazhatónak kell minősíteni.¹⁸

A szakértők az állami jogok különböző rendszerét mutatták be. Salvadorban olyan speciális bíróságok működnek, amelyek a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények (bármely bűncselekmény, amelyet bünszervezet követett el) elbírálására szakosodtak. A brazil törvények a bünszervezetek bármilyen bűnös tevékenysége esetén megengedik alapvető nyomozási technikák (ellenőrzött szállítás, lehallgatás, titkos nyomozás, banktitkok felhasználása) alkalmazását és speciális egységek létrehozását. Ezek példaként szolgálnak a széles körű alkalmazhatóság elméletére.¹⁹

A bűncselekmények felsorolása, a „bűncselekménylista” a francia és olasz törvények alappillére. A francia jogban alkalmazott lista kizárólagos: tartalmazza az *association de malfaiteurs* bűncselekményt (bármely csoport, amely olyan bűncselekmény vagy bűncselekmények előkészítésére jött létre, amelyek legalább öt év szabadságvesztéssel büntetendők) azokra az esetekre, amikor a szervezet célja egy másik, a listában meghatározott bűncselekmény elkövetése. Az olasz rendszer ezzel ellentétben a „maffia típusú bünszervezet” bűncselekményt tartalmazza, tekintet nélkül a szervezet által elkövetett bűncselekményekre. Így alapvetően a lista korlátozott természete részben kiegyensúlyozódik a szervezett bűnözés elleni büntetőeljárás során: a felsorolt bűncselekményekre kidolgozott legtöbb vagy néhány, speciális eljárás és intézkedés alkalmazandó minden olyan esetben, amikor egy személy ellen maffia típusú szervezetben való részvétel miatt nyomoznak (vagy éppen azzal vádolják), de a szervezet „nem listázott” bűncselekmények elkövetésében érintett. Ráadásul az olasz lista felölel minden olyan bűncselekményt, amelyet a maffia típusú szervezet haszonszerzése céljából vagy éppenséggel az általa kínált eszközök felhasználásával követtek el.²⁰

A listarendszer gyakori alkalmazásának sok lehetséges magyarázata van, mindenekelőtt az, hogy a felsorolt bűncselekmények kriminológiai jellemzői

¹⁸ DOCC 31. pont, 11. o.

¹⁹ DOCC 32. pont, 11. o.

²⁰ DOCC 35. pont, 12. o.

lehetővé teszik, hogy az intézkedések a szervezett bűnözés pontos természetéhez igazodjanak az adott országban, adott időben. Másrészt az, hogy igazolást nyújthat új rendelkezések bevezetésére. Mindamellet a listarendszer egyik hátránya a merevség: hosszan tartó, komplex, jogi és olykor intézményes elrendezést igényel az, amikor bünszervezetek olyan bűncselekményeket követnek el, amelyek a listán nem szerepelnek. Ez a merevség a határon átnyúló bűncselekményekkel foglalkozáskor is nehézségeket okozhat, mivel a szűk körű alkalmazhatóság akadályozhatja a nemzetközi jogi együttműködést.²¹ A DOCC-ben kifejtett álláspont szerint a szervezeten elkövetett bűncselekményekkel szemben használható intézkedések esetében alaposan meg kell fontolni a palermói egyezmény által javasolt modellt, és lehetőleg kerülni kell a „bűncselekménylisták” bevezetését. Abban az esetben, ha jogi alapelvek vagy más okok akadályozzák az egyezmény módszerének átültetését a nemzeti jogba, a jogalkotónak meg kell fontolnia egy kiterjesztett, bővített lista alkalmazását, különös figyelmet fordítva az olyan új típusú bűncselekményekre, amelyek természete gondosan kidolgozott tervek használatát igényli, így utalva a bünszervezetek részvételére.²²

A kiadvány a továbbiakban a szervezett bűnözői csoportok típusaival, a bünszervezetben való részvétel büntetendőségének kérdéseivel, a jogi személyek felelősségre vonásának lehetőségével és a határon átnyúló bűncselekmények esetében a joghatóság kérdéseivel foglalkozik.

A következő témakör a büntetőeljárás oldaláról közelíti meg a szervezett bűnözés elleni küzdelmet.

A szervezett bűnözés megközelítése büntetőeljárási szempontból

A szervezett bűnözés vonatkozásában lefolytatott nyomozás megkülönböztető jeggel bír. Először is, a bűnös tevékenység pusztá mennyiségéből adódóan, gyakran tartalmaz különösen összetett és hosszú távú tevékenységeket. Másodszor gyakran igényli szakemberek közreműködését, speciális nyomozati technikák, ügyészi módszerek alkalmazását. A szakértők, akik hozzájárultak a DOCC elkészítéséhez, mindannyian kiterjedt gyakorlati tapasztalattal bírnak szervezett bűnözéssel kapcsolatos ügyekben. Egyetértettek abban,

²¹ DOCC 36. pont, 12–13. o.

²² DOCC 13. o.

hogy a specializálódás nélkülözhetetlen a hatékonysághoz, és az előrelátó, proaktív szemlélet elengedhetetlen a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.²³

A szakértők megvitaták a proaktív (ellentétben a reaktív, reagáló) nyomozás fogalmának különböző jelentéseit. Általánosságban véve egyetértettek abban, hogy a proaktív megközelítés azt jelenti, hogy a büntető igazságszolgáltatás válasza csak egyike a szervezett bűnözés elleni küzdelem összetevőinek és szükségképpen kiegészül megelőző intézkedésekkel. A proaktív megközelítés egy másik értelmezésben az olyan bűncselekmények megalkotását jelenti, amelyek kiterjesztik az inkrimináció hatáskörét (összeesküvés, bűnöző szervezet). A proaktív megközelítés kihat a nyomozati tevékenységek szűkebb körére: a pontos minták kiválasztását jelenti. A proaktív kezdeményezések egyszerre igényelnek speciális gyakorlatot és jogi eszközöket, gyakran használatukat pedig az összegyűjtött ügyek bizonyítják.²⁴

Két nézőpontját határozták meg a proaktív megközelítésnek. Az egyik azt követeli meg, hogy a rendészeti kezdeményezések irányítása „intelligens” legyen: a korábbi információk gyűjtése és vizsgálata az összetétel, erőforrások, célpontok, és a bűnözői csoportok elkövetési módszerei, valamint a tiltott hálózatok, piacok kérdésében elengedhetetlen része a nyomozásoknak és gyakran elindítója is egyben. Ahogy számos eset a DOCC-ben mutatja, a másik tipikus vonás az, hogy a nyomozás tekintet nélkül az eredetére (például egy bűncselekmény egyedüli és behatárolt részére történő reakció), hozzákapcsolódik egy kiterjesztett vizsgálathoz, lehetségesen vonatkozva a csoportok és hálózatok teljes struktúrájára, bűnös magatartására, és célja a jövőbeli bűncselekmények megakadályozása. A különféle nyomozati technikák (például beszélgetések lehallgatása, fedett akciók és ellenőrzött szállítások) alkalmazását a nyomozás során az eszközök kiterjesztése indokolta.²⁵

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos nyomozás igen összetett feladat, előfordulhat, hogy országhatárokon átvélő, párhuzamos nyomozásokat kell folytatni. A lehetséges eszközök és források jól kidolgozott egysége ezért különösen fontos az ilyen típusú nyomozások sikeréhez, ahogy ezt az egyik olasz eset példázza: 170 gyanúsított volt tagja egy olyan komplex szervezetnek, amely 11 bűnszervezetből tevődött össze. Főként bankjegy- és okirat-hamisítások elkövetésével foglalkoztak, Olaszországot és más európai országokat is behálózva. A nyomozás 2005 novemberétől 2009 januárjáig tartott.²⁶

23 DOCC 82. pont, 33. o.

24 DOCC 83. pont, 33. o.

25 DOCC 84–85. pont, 34. o.

26 DOCC 88. pont, 36. o.

Különleges nyomozati eszközök

A szervezett bűnözői csoportok esetében gyakran alkalmaznak különleges nyomozati eszközöket. Ami különösen jellemzi ezeket a nyomozati technikákat, a tény, hogy alkalmazásuk gyakran költséges és komplikált, szakértők közreműködését, fejlett technológiai tudást és eszközök használatát igényli; a használatuk néha etikai problémákat vethet fel, más esetben veszélyeztetik a közreműködőket, és ami a leglényegesebb, hogy az ilyen speciális eszközök alkalmazása megsértheti az alapvető emberi jogokat (például magánélethez/magánszférához való jog). Emiatt ezeket a technikákat csak akkor szabad alkalmazni, amikor nincs más lehetőség információ vagy bizonyítékok beszerzésére.²⁷ Mégis vitathatatlan, hogy a speciális nyomozati technikák szinte helyettesíthetetlenek a szervezett bűnözés felderítése során. Az esetek tanúsága szerint a legnehezebb és a legösszetettebb nyomozások sikerességének alapjául szolgáltak.

Különösen az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények elleni büntetőeljárások során a különleges nyomozati eszközök – telefonlehallgatások és a megfigyelés más formái – szolgáltattak értékes bizonyítékokat, alátámasztva a tanúvallomásokat vagy egyéb bizonyítékokat. Más jelentős ügyekben a megfigyelés, beépített ügynökök és ellenőrzött szállítások nyújtották az alapvető bizonyítékokat a nemzetközi hálózatok leleplezése, bünszervezetek összetétele és elkövetési technikái, egyéni elkövetők személyének meghatározása, jövőbeli bűncselekmények előkészítése tekintetében, és így nélkülözhetetlen elemei voltak a proaktív nyomozási szemléletnek. A különleges nyomozati technikák az említett problematikus természetük miatt részletes nemzeti szabályozást igényelnek, ez azonban néhány országban még mindig hiányzik.²⁸

A különleges eszközök, mint a lehallgatás vagy ellenőrzött szállítás, az elkövetők közötti kapcsolatra fókuszálnak, így különösen akkor értékesek, amikor a bünszervezetek felépítésének és bűnöző magatartásának felderítése a cél. Mivel a különleges technikák alkalmazása és értékelése a nemzeti jogrendszerek tulajdonságaihoz igazodik, az összegyűjtött ügyek alapján „bevált gyakorlatok” kiemelése nehézkes lenne.²⁹ A DOCC összegyűjtötte az alkalmazott technikák főbb sajátosságait, az alkalmazásuk lehetséges eseteit.

A palermói egyezmény a „lehallgatás” elektronikus és más formáit említi, amelyek a lehallgatás minden típusát tartalmazzák az ellenőrzött szállítás és fe-

²⁷ DOCC 99. pont, 42. o.

²⁸ DOCC 100–101. pont, 42. o.

²⁹ DOCC 104. pont, 43. o.

dett nyomozás eszközeinek kivételével. A kifejezés („lehallgatás”) így magában foglalja a rendőri tevékenységek hagyományos módjait (például követés) csakúgy, mint a modern elektronikai technológiák alkalmazását (e-mailek, telefonok és más elektronikus üzenetek lehallgatása; felvevő- és lehallgatóberendezések, videoberendezések alkalmazása). Az ilyen típusú lehallgatás tárgya a nyomozás alatt álló személy kommunikációjának, mozgásának és más viselkedésének megfigyelése. A lehallgatás tágabban értelmezhető fogalmát illetően egy szakértő rámutatott arra, hogy a lehallgatáshoz önmagában nincs szükség „előjárói” engedélyre. Amikor egy személyt bűncselekménnyel összefüggésben gyanúsítanak, a rendőrség szoros megfigyelés alatt tarthatja minden lépését, tevékenységét és kapcsolatát. Néhány lehallgatási technika véghez vihető hagyományos módszerekkel is, mint a nyomon követés, vagy hagyományos megfigyelés, amelyek nincsenek engedélyhez kötve. Azok a lehallgatási módszerek, amelyeket sokkal „beavatkozóbb” jellegűnek gondolnak, pontos jogi feltételekhez kötöttek, összetett engedélyezési eljárások eredményeként alkalmazhatók. E között a két szélsőség között lehallgatási technikák sorai léteznek, amelyek néhány országban ügyészi vagy bírói kontroll alatt állnak, másokban viszont nem. A járműkövetés, amely kifinomult GPS-technológia használatát igényli, számos országban engedély nélkül alkalmazható. Azonban az amerikai legfelsőbb bíróság az Egyesült Államok jogára hivatkozva úgy döntött, hogy érvényes házkutatási engedély nélkül nem végezhető egy autó mozgásának négy héten át tartó megfigyelése műholdas helymeghatározó rendszer segítségével.

Egy svájci drogereskedelemmel kapcsolatos ügyben más bizonyítási eszközök elégtelennek bizonyultak annak bizonyítására, hogy a tiltott tevékenység folytatásának egyes részeit ugyanaz a bünszervezet kezdeményezte. A svájci szakértő megállapította, hogy a telefonlehallgatás felfedheti a szervezet tagjai közötti beszélgetéseket, és így erősítheti a bünszervezetben való részvétel bűncselekményének gyanúját.

Az olasz szakértők rámutattak a telefonlehallgatás egy problémás aspektusára: amikor nemzetközi bünszervezetek elleni nyomozáshoz alkalmazzák a telefonlehallgatást, gyakran nehéz tolmácsot találni, és még nagyobb feladat, hogy olyan tolmácsot találjanak, aki megérti a kis közösségekben használt dialektusokat. Még ha megtalálják is a megfelelő tolmácsot, előfordulhat, hogy félelemből nem lesz hajlandó közreműködni a nyomozás alanyaiként szolgáló személyektől elszenvedhető lehetséges megtorlások miatt. A tolmácsok megbízhatósága, szavahihetősége szintén aggályos lehet.³⁰

30 DOCC 43–44. o.

A fedett nyomozás jelentőségét a DOCC is hangsúlyozza. A fedett nyomozó beépül a bünszervezetbe, így képes információt szolgáltatni a hatóságok részére az elkövetett, vagy tervezett bűncselekményekről, a tagokról és a szervezet felépítéséről. Példaként emeli ki, hogy Olaszország az egyezmény ratifikálásakor jogrendszerében fontos reformot vezetett be a fedett nyomozást illetően. A rendszer három alappilléren nyugszik. Egyrészt a fedett nyomozó mentesül a büntetőjogi felelősségre vonás alól, ha a fedett nyomozás megfelelő felhatalmazással történik, és dokumentált, másrészt a fedett nyomozó cselekménye nem valósíthat meg felbujtást. Harmadszor pedig a fedett nyomozó védeltséget élvez a nyomozás és a későbbi tárgyalás folyamán is, ahol a nyomozó neve és fizikai valója titokban marad.

Más ügyek jól példázzák, hogy léteznek olyan nemzeti jogrendszerek, amelyek megengedik jogi személyek létesítését is, hogy azok a fedett nyomozás részeként üzleti tevékenységet szimuláljanak. (A magyar rendőrségi törvény is lehetővé teszi fedőintézmény létrehozását.)

Egy amerikai eset kitűnő példája a fedett nyomozók alkalmazásának bonyolult nyomozásokkor, amelyek egy veszélyes bűnözőkből álló nemzetközi hálózat ellen irányultak. Két nyomozást folytattak több mint nyolcvan gyanúsított ellen, akik az Egyesült Államokban, Kanadában, Kínában és Tajvanon kereskedtek droggal, fegyverekkel, dohánytermékekkel és más árukkal, valamint pénzhamisítással is foglalkoztak. A szakértő kijelentette, hogy a fedett nyomozások, amelyek egyidejűleg folytak az Egyesült Államok mindkét partján, szerves részei voltak a szervezett bűnözői hálózat elleni nyomozásnak, és egyedüli eszközként arra szolgáltak, hogy nyomozók épülhessenek be a szervezetbe, és azonosíthassák a bűnözőket. A nyolc évet felölelő nyomozás úgy kezdődött, hogy FBI-ügynökök alvilági bűnözőknek adva ki magukat segítettek a szervezetnek a hamis cigarettával megrakott konténerek észrevétlen átvittatásában az amerikai vámon. Amikor a fedett nyomozók elnyerték a csempészek bizalmát, megkérték őket, hogy segídkezzenek más illegális szállítmányoknál is. A nyomozás hosszú távú és összetett volt. Számos szövetségi ügynök foglalkozott közvetlenül és több alkalommal a „cél-személyekkel” az Egyesült Államokban és azon kívül is. A legtöbb beszélgetésüket rögzítették is. Többeket megfigyeltek, lehallgattak. Mivel a csempészes volt a fő bűncselekmény, így ellenőrzött szállítások is hasznos eszközöknek bizonyultak. A fedett nyomozással szerzett bizonyítékok a vád bizonyítékainak többségét alkották.

A szakértők egyébként hosszan vitatták a fedett nyomozás számos lehetőségét, egyebek között azt is, hogy ki lehet fedett nyomozó. Amíg néhány ország-

ban csak a hazai bűnüldöző hatóságok tagjainak engedélyezik, hogy fedett ügynökök legyenek, addig más országokban harmadik személyek is beépülhetnek.³¹

A DOCC elkészítése során az ellenőrzött szállítás alkalmazásának lehetőségeit is vizsgálták. A palermói egyezmény az ellenőrzött szállítást a következő módon határozza meg: „*azt az eljárást jelenti, amelynek során tiltott vagy gyanús szállítmányokat ki- és beengednek, illetve átengednek egy vagy több állam területén, azok illetékes hatóságainak tudtával és felügyelete alatt, bűncselekmény felderítése, illetve a bűncselekmény elkövetésében részt vevő személyek azonosítása céljából*”.³²

A különböző titkos felderítési eszközök közül az ellenőrzött szállításnak van a leghosszabb története a nemzetközi jogban. Kezdetben a nemzetközi drogkereskedelem ellen fejlesztették ki. Már az 1988-as ENSZ-egyezmény 11. cikke is tartalmazza az ellenőrzött szállítás nemzetközi szabályait.

Az albán eset (Dél-Amerikából Albániába irányuló kokainkereskedelemmel összefüggésben) az ellenőrzött szállítás alkalmazására nyújt példát. Egy tranzitországhban, Hollandiában kezdődött a nyomozás, ahol a kábítószert szállító konténert felfedezték. A holland hatóságok felvették a kapcsolatot az albán ügyészséggel, és azonnal megállapodtak az ellenőrzött szállítás módjában. Ennek eredményeként két szervező letartóztatását érték el Albániában. A holland hatóságok felkészültsége elismerésre méltó: azonnal értesítették a célországot, és részt vettek a művelet kivitelezésében.

A határokon átnyúló ellenőrzött szállítás esetében nagyon fontos, hogy fennmaradjon a folyamatos kommunikáció az együttműködő országok illetékes hatóságai között annak érdekében, hogy biztosítsák mindkét oldal informáltságát, valamint ismerjék a másik lépéseit. A kommunikáció hiányosságai hátrányosak lehetnek a folyamatra, és kontraproduktív kimenetelt idézhetnek elő, például a szállított tárgyak elvesztését.³³

A különleges nyomozati eszközök alapvető szerepet játszanak a szervezett bűnözés ellensúlyozásában, de – hogy helyesen illesszék a nemzeti jogrendszerekbe őket – a törvényalkotóknak egy sor bonyolult döntést kell meghozniuk. Ebben a tekintetben a nemzetközi technikai segítségnyújtás sok ország számára rendkívül nagy segítség lehet mind az alapvető elvek, mind a részletes jogi előírások és nyomozati módszerek technikai mechanizmusainak felállításában.³⁴

31 DOCC 44–46. o.

32 UNTOC Article 2 i).

33 DOCC 46. o.

34 DOCC 105. pont, 46. o.

Egyéb nyomozati eszközök

A bünszervezetek ellen folytatott nyomozás során nemcsak a speciális eszközök, hanem más, szervezett bűnözéssel össze nem függő ügyek felderítésekor használt módszerek is lényeges szerepet játszhatnak, így a személyazonosításra használt technikák.

Egy fontos és gyakran problémás része a határon átnyúló bűncselekmények felderítésének az elkövetők személyiségének pontos megállapítása. Az olasz szakértő hangsúlyozta, hogy a személyazonosítás komoly akadály lehet, ha a gyanúsított származási országának joga könnyen lehetővé teszi a név (vagy általánosabban a személyiség) megváltoztatását és új igazolványok beszerzését. A rendőri együttműködés nemzetközi csatornáit segíthetnek megállapítani, hogy a másik ország által kibocsátott dokumentumok valódiak-e, a szakértők azonban kiemelték, hogy ez nem mindig egyszerű feladat.³⁵

A DNS-profilok (hajból, izzadságból, vérből, testnedvekből és hámsejtekből származó minták) megbízható eszközei a személyazonosításnak. A tethelyen talált DNS fontos része a nyomozásnak: összehasonlítható a gyanúsított DNS-profilja (ha rendelkezésre áll), felhasználható arra, hogy segítségével megtalálják a személyt, akihez tartozik, és más gyanúsítottak kizárására is alkalmazható. Az olasz jogszabályok némely esetben lehetővé teszik a DNS-minták kötelező gyűjtését: előzetes bírói engedély ellenében. Rendőrségi fantomképek és fiziognómiai összehasonlítások megerősíthetik egy személy azonosítását, amikor szemtanú ad leírást a gyanúsított különleges arcvonásairól vagy más megkülönböztető jegyeiről (például sebhelyek, tetoválás, hiányzó végtagok). A fiziognómiai összehasonlítás a bűncselekmény elkövetésének idején a videokamera által rögzített felvételeken szereplő és a nyomozás hatálya alatt álló személyek között szintén hasznos lehet.³⁶

Tanúvédelem

A DOCC a tanúvédelem kérdésköréből Olaszország szabályozását említi példaként. Az olasz rendszer a tanúvédelem körébe vonja az igazságszolgáltatással együttműködők védelmét is.

³⁵ DOCC 111. pont, 48. o.

³⁶ DOCC 48. o.

Az olasz szabályozás szerint, ha a tanúvédelem és a nyomozással együttműködő személyek védelmének alapeszközei nem bizonyulnak megfelelőnek, és a személy súlyos veszélynek van kitéve, speciális eszközökből álló programot lehet megvalósítani. Az igazságszolgáltatással együttműködő személy olyasvalaki, akit bűncselekmény elkövetésével vádolnak, és beleegyeznek az együttműködésbe azért, hogy tanúvallomást szolgáltasson maffia típusú bünszervezetekről vagy más meghatározott bűncselekményekről. A tanú egy súlyos bűncselekmény áldozata, vagy bármilyen személy, aki egy bűncselekmény megtörténtét tanúsítja bíróság előtt, így súlyos és fenyegető veszélynek kitéve magát. A tanú védelem alá helyezhető a bűncselekmény típusára tekintet nélkül.

Az együttműködőnek megbízhatónak kell lennie. Onnantól számítva, hogy hajlandó együttműködni, száznyolcvan napon belül jelentős információt kell szolgáltatnia, így minden olyan információt, amely a rendelkezésére áll és segíthet a bűncselekmény elkövetésének, körülményeinek rekonstrukciójában, az elkövetők meghatározásában és letartóztatásában.

A védelmi programot a központi bizottság (belügyminiszter-helyettes, két bíró és öt rendőr) az államügyész javaslatára hattól hatvan hónapig terjedő időszakra határozza meg. Amint az együttműködés szándéka kifejezésre jut, egy ideiglenes tervet kell készíteni. A speciális védelmi eszközöket kiterjeszthetik az együttműködő személlyel és a tanúval együtt élő személyekre is, valamint a velük kapcsolatban álló személyekre, akik e kapcsolat miatt vannak veszélynek kitéve.

A védelmi rendszer az „álcázás” elvén alapul, vagyis a teljes anonimitás megvalósításán. Az érintetteket új, biztonságos helyen helyezik el és ideiglenes személyazonosító iratokkal látják el őket, amelyek csak a védelem idejére érvényesek. A különösen érzékeny ügyekben a szabályok lehetővé teszik a személyiség állandó megváltoztatását is. Támogató intézkedéseket is előírhatnak, hogy megkönnyítsék a társadalomba történő beilleszkedést, és anyagi támogatást nyújtsanak (szállás, útiköltségek, egészségügyi ellátás, jogi és pszichológiai segítség és járadék azoknak, akik nem képesek dolgozni).

A központi védelmi szolgálat és tizenkilenc helyi egység felelős a program végrehajtásáért, így egyebek között közvetlen segítség nyújtásáért a védett személyeknek; ügynökségekkel való kapcsolattartásáért, hogy segítsék a védett személyek emberi kapcsolatainak fenntartását (iskola, egészség, munka), végül a helyi rendőrségnek történő segítségnyújtásáért a védett személyek biztonságának garantálásában.³⁷

37 DOCC 50–51. o.

Az olasz rendszer problémája az új, ideiglenes személyazonosságból fakad, amelyet az együttműködés idejére garantálnak a védett személyeknek. Habár fontos funkciója a védett személy valós személyiségének elrejtése – így növelve a biztonságát –, az új személyazonosságot igazoló dokumentum számos gondot okoz a személy jövőbeli reintegrációját tekintve. Ha a dokumentumot visszajuttatják a program végén az illetékes hatósághoz, akkor a régi személyazonosságát kell használnia, ha azonban a védett személy továbbra is azon a helyen szándékozik maradni, ahova őt a védelem idejére helyezték (ügynevezett biztonságos terület), akkor a régi személyazonossága gyakorlati nehézségeket és zavart okozhat a társadalmi környezetében.³⁸

A DOCC további fejezetei a nemzetközi rendőrségi és igazságszolgáltatási együttműködés módjait mutatják be, kiemelve az Interpol szerepét, a közös nyomozó csoportok kialakításának lehetőségét, a kiadatás, valamint az elkobzás végrehajtását; kitér egyes bűncselekményekre (kalózkodás, a lőfegyverekkel, környezettel, kulturális vagyon részeivel és a számítógépes rendszerekkel összefüggésben elkövetett bűncselekmények), és végül a megelőzés kérdéseit tárgyalja.

Megelőzés

Az összegyűjtött esetek főként nyomozással és büntetőeljárással foglalkoznak, így nem terjednek ki a megelőzéssel kapcsolatos kérdésekre. A találkozókon azonban a szakértők egyhangúlag egyetértettek abban, hogy a megelőzés hatással van a büntető igazságszolgáltatásra, kiemelt fontosságú a szervezett bűnözés elleni küzdelemben, és nagy szerepük van a speciális, megelőző közigazgatási lépéseknek is. A rendőri és ügyészi hatóságok a megelőző intézkedéseket általában az erőfeszítéseik nélkülözhetetlen összetevőiként ismerik el. A palermói egyezmény nemcsak a nyomozási és ügyészi feladatok egyikeként határozza meg a megelőzést, hanem speciális megelőző intézkedések sorát is leírja.³⁹

Az egyezmény 31. cikke tartalmazza ezeket az előírásokat. Az államoknak megfelelő jogi, igazgatási és egyéb intézkedések útján törekedniük kell a szervezett bűnözői csoportok meglévő és jövőbeli lehetőségeinek szűkítésére, amelyek révén a bűncselekményekből származó jövedelmükkel részt tud-

³⁸ DOCC 117. pont, 52. o.

³⁹ DOCC 270. pont, 117. o.

nak venni a legális piacokon. Az intézkedéseknek a következő területekre kell összpontosítaniuk:

- a bűnüldöző szervek és az érintett magánvállalkozások közötti együttműködés erősítése;

- az állami vállalatok és magánvállalkozások integritását védő standardok és eljárások fejlesztésének támogatása csakúgy, mint az egyes szakmák etikai kódexeinek fejlesztése (különösen az ügyvédek, közjegyzők, adótanácsadók és könyvelők esetében);

- annak megakadályozása, hogy a szervezett bűnözői csoportok az állami hatóságok által kiírt tenderpályázatokat, az állami hatóságok által nyújtott támogatásokat és tevékenységi engedélyeket kihasználják;

- jogi személyek szervezett bűnözői csoportok által történő felhasználásának megakadályozása (ilyennek tekinthető a jogi személyek alapításában, irányításában és finanszírozásában részt vevő jogi és természetes személyek közcélú nyilvántartásának létrehozása; az egyezmény hatálya alá tartozó bűncselekmény miatt elítélt személyek ésszerű időtartamra történő kizárása a jogi személyekben igazgatói tisztség betöltéséből bírósági határozattal vagy más megfelelő intézkedéssel; országos nyilvántartás létrehozása olyan személyekről, akiket eltiltottak jogi személyek igazgatói tisztségétől; valamint az említett nyilvántartásokban szereplő információk cseréje az államok illetékes hatóságai között).

Az egyezmény azt is előírja, hogy az államoknak gondoskodniuk kell az egyezmény hatálya alá tartozó bűncselekmények miatt elítélt személyek társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítéséről. Szintén a megelőzés eszközeinek tekinti a nemzetközi szervezett bűnözés létezésének, okainak és súlyosságának, valamint veszélyeinek tudatosítását a társadalomban.⁴⁰

A büntetőeljárás megelőző hatása sajátos jelleggel bír a szervezett bűnözés esetében. Egy sikeres büntetőeljárás egy szervezett bűnözői csoport ellen nemcsak erőteljes elrettentésül szolgálhat, hanem erőteljes hatással van komplex bűnözői szervezetekre és néha egész bűncselekmények csoportjára, legalábbis egy bizonyos országban vagy területen. A magyar szakértővel egyetemben sor került annak megállapítására, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények nyomozása nagyon hatékony eszköz lehet a bünszervezetek méretének, módszereinek, módus operandijának megismerésében; nemcsak következtetéseket vonhatunk le belőlük, hanem jövőbeni nyomozásokhoz és megelőzéshez is felhasználhatók. Ezek a megfigyelések

⁴⁰ UNTOC Article 31. 1–5.

jól kapcsolódnak a szervezett bűnözés elleni eljárások bizonyos vonásaihoz, beleértve a bünszervezet felszámolását, a proaktív és átfogó megközelítést és a kiterjesztett nyomozást. Ebben az értelemben a célzott megelőzés a büntető igazságszolgáltatás válaszában szerves részévé válik. A bűncselekményből származó előnyök elkobzását a megelőzés különösen fontos eszközeként határozták meg.⁴¹

Összegzés

Még most is helytállók *Bócz Endre* tizenöt évvel korábban megfogalmazott szavai: „*Manapság szinte közhelyként hangzik a bűnügyi tudományokkal vagy büntető igazságszolgáltatás kérdéseivel foglalkozó emberek körében az a kijelentés, hogy korunk pestise a szervezett bűnözés. Ez az a jelenség, amely ragályként terjed határokon át, kontinensről kontinensre; százfejtű hidraként pusztít, s ha egy fejét levágják, nyomban tucatnyi újat növeszt.*”⁴² Hiszen valóban: a bünszervezetek a technika fejlődésével, a globalizáció előnyeinek kihasználásával egyre kifinomultabb módszereket alkalmaznak cselekményeik megvalósításához, a nyomozó hatóságokat pedig újabb és újabb próbatételek elé állítják. Ezért nagyon fontos, hogy a szervezett bűnözés ellen a hatóságok számára megfelelően használható eszköztár álljon rendelkezésre.

Az államok különböző nemzeti jogszabályok megalkotásával és nemzetközi egyezményekhez történő csatlakozással biztosítják a bűnüldöző hatóságok számára a felhasználható eszközök körét. Mindenekelőtt az ENSZ keretében kidolgozott egyezmények jelentenek iránymutatást az államok számára.

Nélkülözhetetlenné válik a titkos eszközök alkalmazása a bűnözői csoportok leleplezésében, de felhasználásuk során mindvégig törvényesen kell eljárni, hogy eredményes bizonyítékként szolgálhassanak a büntetőeljárás során. Így lehetőség van titkos információgyűjtésre és titkos adatszerzésre, beleértve fedett nyomozó alkalmazását is. A hazai jog a palermói egyezményben említett valamennyi módszert elérhetővé teszi a bűnüldöző szervek számára. A nemzetközi tapasztalatok alátámasztják, hogy a titkos módszerek bevetése kiemelt jelentőséggel bírhat a szervezett bűnözéssel összefüggő ügyek nyomozásában, hiszen általuk olyan információk birtokába juthatnak a bűnüldözők,

⁴¹ DOCC 271–274. pont, 117–118. o.

⁴² Bócz Endre: „Egy államügyész vallomása...” A szervezett bűnözés elleni küzdelem ügyészi tapasztalatai Magyarországon. Belügyi Szemle, 1997/7–8., 11. o.

amelyek beszerzésére egyéb módon rendkívül alacsony esély mutatkozik. A DOCC elemzi az összegyűjtött esetek alapján az ilyen eszközök alkalmazhatóságának feltételeit, felhívja a figyelmet arra, hogy az emberi jogokat különösen érintő intézkedések megtételének engedélyhez kötése elvárható igény. Továbbá lehetőség van arra, hogy az államok együttműködjenek a titkos eszközök alkalmazásakor, különösen az ellenőrzött szállítás során.

A hatékony tanúvédelem szintén a nehezen beszerezhető információk, vallomások garanciájaként szolgál. Ha a lényeges ismeretek birtokában lévő tanú úgy érzi, hogy az életét nem veszélyezteti, ha a büntetőeljárásban közreműködik és vallomást tesz – segítve a nyomozást –, a hatóságok rengeteg időt spórolhatnak meg, és gyakran perdöntő bizonyítéka tehetnek szert az adott ügyben. Mindehhez megfelelően szabályozott, kiépített, jól működő tanúvédelmi rendszer kialakítása szükséges.

A palermói egyezmény külön rendelkezéseket tartalmaz a „megelőzésről”. Felhívja az államokat, hogy megfelelő jogi, igazgatási és egyéb intézkedések útján törekedjenek a szervezett bűnözői csoportok meglévő és jövőbeli lehetőségeinek szűkítésére, amelyek révén a bűncselekményekből származó jövedelmükkel képesek részt venni a legális gazdaságban. Az egyezmény rávilágít arra, hogy az államok a büntetőjogi és büntetőeljárás-jogi eszközök mellett más jogágba tartozó szabályok megalkotásával is hozzájárulhatnak a bűnszervezetek elleni fellépés hatékonyságának növeléséhez.

Összességében megállapítható, hogy a szervezett bűnözés elleni fellépés rendkívül komplex, összetett és hosszú távú folyamat. Az államok a saját és más országok, valamint a nemzetközi tapasztalatok alapján a fellépés eszközeinek széles skáláját dolgozták ki, és engedélyezik saját bűnüldöző hatóságaik részére. A szervezett bűnözés terjedelmének növekedése, nemzetközivé válása, illetve az új típusú bűncselekmények megjelenése kemény feladat az államok számára, és csak hatékony, jól szervezett együttműködéssel lehet megállítani, kordában tartani.